

ÇEVİRİYE YÖNELİK TERİMBİLİM DERSİNİN KURGULANMASI VE PROJELENDİRİLMESİ*

Deniz KURMEL **

ORGANISATION ET PLANIFICATION DU COURS DE TERMINOLOGIE DESTINÉ À LA TRADUCTION

La nécessité que le traducteur doit être polyvalent influe sur l'enseignement de la traduction. Dans l'enseignement de la traduction, partant de la notion des compétences en traduction, on essaie de doter les futurs traducteurs des connaissances et des aptitudes multidimensionnelles. Dans ce contexte, les départements de traduction des universités bénéficient des modèles de compétences en traduction. Il existe différents modèles qui mettent l'accent sur les compétences en traduction et, par conséquent, les compétences en traduction définies dans le cadre du programme EMT (European Master's in Translation) sont importantes dans la création et la mise à jour des programmes de traduction. Afin de doter les futurs traducteurs des compétences terminologiques, il est important de réfléchir sur la création du cours de terminologie destiné à la traduction. À l'Université Technique de Yıldız, dans le Département de traduction et d'interprétation en français, le contenu du cours de *MTF1152 Terminologie* est présenté comme un modèle pour un cours de terminologie destiné à la traduction. L'objectif du cours est d'enseigner les méthodes et les techniques de recherche de la terminologie afin de créer une base solide pour la traduction spécialisée. Dans le cadre des compétences terminologiques principales qui doivent être acquises en traduction, dans ce cours, on essaie de doter les étudiants des compétences permettant à rechercher un domaine de spécialité, à mener un travail de documentation, à identifier le terme dans la langue source et à trouver le terme approprié dans la langue cible, à créer des bases de données terminologiques en stockant les données terminologiques dans des fiches terminologiques. Lors du cours, des informations conceptuelles sur la terminologie et des informations méthodologiques sur l'application sont présentées simultanément. Afin d'acquérir les compétences terminologiques pour la traduction, l'approche de la terminologie textuelle, qui décrit le terme dans son environnement réel, qui est le texte, au sein des corpus textuels, est utilisée dans le cadre du cours.

Mots-clés: *compétence en traduction, compétence terminologique, terminologie, cours de terminologie destiné à la traduction, terminologie textuelle*

ORGANIZATION AND PLANNING OF THE TERMINOLOGY COURSE FOR TRANSLATION

The Translator should be a polyvalent influence in translation training. In translation training, starting from the notion of translation competence, an attempt is made to equip future translators with multidimensional knowledge and skills. In this context, translation departments at universities benefit from models of translation competence. There are different models that emphasize translation skills, and therefore, translation skills defined under the EMT Program (European Master's in Translation) are important in creating and updating translation programs. In order to equip future translators with terminological skills, it is important to reflect on designing a terminology course within the framework of translation. At Yıldız Technical University, Department of French Translation and Interpretation, the content of the *MTF1152 Terminologie* course is presented as a

* Geliş tarihi: 15.01.2022 – 15.02.2022

** Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fransızca Mü-
tercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı, denkokak@yahoo.fr, ORCID: orcid.org/0000-0002-1041-5926

model for a terminology course for translation. The objective of the course is to teach terminology research methods and techniques to create a solid foundation for specialized translation. Within the framework of the main terminological skills that must be acquired in translation, in this course, we try to equip students with the skills of conducting research in a specialized field, carrying out documentation work, identifying the term in the source language and finding the appropriate term in the target language, and creating terminology databases by storing terminology data in terminology records. Within the framework of the course, conceptual information on the terminology and methodological information on the application are presented simultaneously. In order to acquire terminological skills for translation, the textual terminology approach, which describes the term within textual corpora as its real environment, is used in the course.

Keywords: *translation competence, terminological competence, terminology, terminology course for translation, textual terminology*

Giriş

Çevirmenin çok yönlü olması yönündeki beklenti, çeviri eğitimi alanında yürütülen çalışmalara da yansımaktadır. Çeviri eğitiminde, çeviri yetisi kavramından hareketle çevirmen adayları çok boyutlu bilgi ve becerilerle donatılmaya çalışılmaktadır. Daniel Gouadec (2002: 59), çevirmenin araştırmacı, terminolog, frazeolog, editör, redaktör ve bilgisayar teknolojileri uzmanı gibi birçok farklı görevinin olduğuna vurgu yapmaktadır. Böylesi çok boyutlu bir donanıma sahip olması beklenen çevirmenlerin eğitimine yönelik olarak ders içeriklerinin yapılandırılması önem taşımaktadır.

Bu bağlamda, üniversitelerin çeviri bölümleri çeviri yetisine yönelik oluşturulan modellerden yararlanmaktadır. Çeviri yetisine vurgu yapan farklı modeller söz konusudur, bu doğrultuda EMT (European Master's in Translation) Programı kapsamında tanımlanan çeviri yetileri çeviri programlarının oluşturulmasında, güncellenmesinde önem taşımaktadır.

Belirli bir uzmanlık alanında çeviri çalışması yürütecek çevirmenden, kısa zamanda gerekli alan ve belge tarama çalışmasını gerçekleştirebilmesi, uygun terim karşılıklarını bulabilmesi ve gerekli bilgisayar yazılımlarını kullanabilmesi beklenmektedir. Donanımlı uzmanlık alanı çevirmenlerinin yetiştirilebilmesi, çevirmen adaylarına yönelik yürütülen Terimbilim dersinin içeriğinin de yeni gereksinimleri dikkate alacak biçimde oluşturulmasını gerektirmektedir.

Terimbilim derslerinin çevirmen adayının kazanması gereken bilgi ve beceriler bağlamında ele alınarak kurgulanması, üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Çeviriye yönelik terimbilim eğitimi bağlamında yürütülen çalışmalardan hareketle, Terimbilim dersine yönelik, Yıldız Teknik Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fransızca Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalında MTF1152 kodlu Terimbilim dersi Zorunlu ders olarak kurgulanmıştır. Bu çalışmada, Terimbilim dersinin çeviriye yönelik kurgulanması ele alınmaktadır. Çeviri eğitiminde çeviri yetileri bağlamında ele alınabilecek terminolojik yetilerin kazandırılmasında terimbilim alanına yönelik yaklaşımlar yol gösterici olmaktadır.

Çeviri Eğitiminde Terimbilimin Yeri

Çeviri alanında, değişen ve gelişen piyasa koşullarının gereksinimlerini karşılayacak bir çeviri eğitimine (Kiryaly, 2000; Gouadec, 2007; Pym, 2009) yönelik yaklaşımlar dikkat çekmektedir. Çeviri eğitiminde *sosyal yapılandırmacı (social constructivist)* bakış açısını savunan Don Kiraly (2000), işbirlikçi yaklaşımı temel alarak, bilginin eğitimle öğrenciler arasında ve öğrencilerin kendi arasında etkileşimli bir şekilde inşa edildiğini vurgulamaktadır. Çeviri eğitiminin içeriğinin piyasa koşulları dikkate alınarak oluşturulması ve geliştirilmesi önemlidir. Amaç, Kiraly’ın vurguladığı “öğrenci *güçlenmesi*”ni (2000) çeviri eğitiminde yakalayabilmektir.

Anthony Pym (2009) çeviri eğitiminde dilsel becerilerin yanı sıra birçok farklı becerinin de kazandırılmasının önemine değinmektedir. Teknolojik beceriler, diğer çevirmenlerle, terminologlarla, proje yöneticileriyle ve işverenlere nasıl çalışabileceğine yönelik kişilerarası beceriler, bilgi yönetimine yönelik beceriler geliştirilmelidir (2009: 7). Bu noktada, çevirmenin sahip olması gereken bilgi ve becerilere yönelik olarak tanımlanan çeviri yetisi kavramı, piyasa koşullarını dikkate alan bir çeviri eğitiminin oluşturulmasında yol gösterici olmaktadır. Yeti kavramı, belirli koşullarda belirli bir görevi gerçekleştirmek için gerekli olan her türlü bilgi, beceri ve davranış bütünü olarak tanımlanabilir (Gambier, 2009: 3). Çeviri yetileri bağlamındaki birçok model çok bileşenli bir yapıya sahiptir (Pym, 2009: 3). EMT (European Master’s in Translation) Programı için oluşturulan çeviri yetileri, çeviri eğitimine yönelik önemli ve yol gösterici modellerden bir tanesidir.

EMT, Avrupa Birliği bünyesinde yüksek lisans düzeyinde çevirmen eğitiminin kalitesini artırmaya, çevirmen adaylarının piyasa koşullarına uygun olarak eğitim görmesine yönelik çalışmalar yürüten bir çalışma ağıdır. Bu doğrultuda, EMT çeviri alanının uzmanlarıyla çeviri yetileri çerçevesini belirlemektedir. Çevirmenin günümüz piyasa koşullarında yer bulabilmesi için sahip olması gereken bilgi ve beceriler çevirmenin temel yetileri olarak sunulmaktadır. EMT tarafından belirlenen çeviri yetileri, Avrupa Birliğine üye ülkelerdeki üniversitelerin ve hatta Avrupa Birliğine bağlı olmayan ülkelerin, çeviri bölümlerine model oluşturmaktadır. Yüksek lisans düzeyinde geliştirilmesi gereken yetileri tanımlayan EMT Programının temel bileşenlerini, lisans programlarını oluştururken ve geliştirirken de kaynak olarak kullanılabilirlik mümkündür. EMT, ilk olarak 2009 yılında çeviri yetilerini belirlemiştir, 2017 yılında ise söz konusu yetiler güncellenerek *Yetiler Çerçevesi*’nin yeni versiyonu yayınlanmıştır.

Yetiler Çerçevesi 2009 versiyonunda, altı adet yeti yer almaktadır. Bu yetiler şöyledir; “çeviri hizmeti sağlayıcısı” yetisi, “dilsel” yeti, “kültürlerarası” yeti, “bilgi çıkarımı” yetisi, “tematik” yeti ve “teknolojik” yeti. Söz konusu yetilerin içerikleri incelendiğinde, terimbilim boyutuna üç yeti kapsamında değinildiği gözlemlenmektedir. “Bilgi çıkarımı” yetisi bağlamında “*belge ve terminolojik araştırma (uzman dahil olmak üzere) stratejileri geliştirmek*”, “*belirli bir görevde doğru bilgiyi bulmayı ve işlemeyi öğrenmek (belgeyle ilgili, terminolojik, frazeolojik bilgi)*” ve “*etkin bir şekilde arama motorlarını ve yazılımları kullanmayı öğrenmek (örneğin: terminolojik yazılımlar, elektronik bütünceler, elektronik sözlükler)*” bileşenleriyle; “Tematik” yeti bağlamında “*uzmanlık alanlarında ve uygulama alanlarında bilgilerini geliştirmeyi öğrenmek (kavram sistemlerine hakimiyet, akıl yürütme biçimleri, sunum biçimi, kontrollü dil, terminoloji vb.)*” bileşeniyle ve “Teknolojik” yeti bağlamında ise “*belge araştırmasına, sayfa düzenlemeye, terminolojiye, çe-*

viriye, düzeltmeye yardımcı farklı yazılımları etkin ve hızlı bir şekilde kullanmayı ve entegre etmeyi öğrenmek (örneğin: kelime işlemci, yazım ve dilbilgisi denetleyicisi, internet, çeviri belleği, terim veritabanı, konuşma tanıma yazılımı)” (Frérot, 2018: 37) bileşeniyle çeviri yetisinin önemli bir parçası olan terimbilim alanına açıkça vurgu yapılmaktadır.

2017 tarihli son *Yetiler Çerçevesinin* önsözünde 2009 tarihli versiyonda açıklanan temel ilkelerin her zaman geçerli olduğu vurgulanmakta, ancak gelişen ve değişen koşullar dikkate alınarak yetilerin güncellenmesinin gerekliliğinin altı çizilmektedir. Son versiyonda, söz konusu yetilerin genel çerçeveyi belirlediği vurgulanarak beş adet ana yeti yer almaktadır. Bunlar; “dil ve kültür” yetisi, “çeviri” yetisi, “teknolojik” yeti, “kişisel ve kişilerarası” yeti ve “hizmet sağlayıcısı” yetisidir. Son versiyonda, terimbilim alanına yalnızca “çeviri” yetisinin bileşenleri arasında değinilmektedir. Çevirmen adayının, söz konusu yeti kapsamında “çeviri gereksinimleri bağlamında doğru tematik ve uzmanlık alanı bilgilerini edinmeyi, geliştirmeyi ve kullanmayı (kavram sistemlerine hakim olma, akıl yürütme yöntemleri, sunum standartları, terminoloji ve frazeoloji, uzmanlık alanı kaynakları vb.)” bilmesi hedeflenmektedir. 2017 tarihli son versiyonda, terimbilim alanına açıkça yapılan vurgunun azlığı dikkat çekmektedir, ancak araştırma kaynaklarının güvenilirliğini değerlendirmeyi hedefleyen yeti kapsamında veya iletişim gereksinimlerini göz önünde bulundurarak gerekli stratejileri ve kaynakları oluşturmayı, değerlendirmeyi hedefleyen yetilerin kazanımında terimbilimin altta yatan varlığı söz konusudur (Frérot, 2018: 37). Çevirmen, uzmanlık alanlarında çeviri çalışmalarında terimbilim alanından doğal olarak yararlandığından, terimbilim alanının çeviri alanındaki önemi kimi zaman açık bir şekilde vurgulanmamaktadır. Terimbilimin çeviri alanındaki öneminin açıkça ele alınmasıyla, terimbilim alanının sunduğu yöntem ve yaklaşımlardan çeviri çalışmalarında etkin bir şekilde yararlanmak mümkün olabilmektedir.

Kiraly (2000), terim çalışmalarının çeviri eğitiminde çok önemli olduğunu belirtmektedir;

Terminoloji yönetimi, terminolojik standartların (örneğin AB kapsamında) öneminin artması ve son birkaç yıldır iş dünyasının uluslararasılaşmasının bir sonucu olarak çevirmen eğitiminin son derece önemli bir alt alanı haline gelmiştir. Öğrencilerimizden, mezun olduklarında, ister serbest çevirmen, ister bir şirkette çevirmen, isterse de kamuda çevirmen olarak çalışsın, terminoloji yönetimini gerçekleştirmeleri beklenecektir (2000: 136).

Gouadec ise (2007), teknik çevirmenin birçok farklı yetiye sahip olması gerektiğine vurgu yaparak, terminolojik yetilerin önemine değinmektedir. Bu bağlamda, terminolojik araştırma, terim karşılıklarının onaylanması, uzmanlık alanlarına yönelik bilgi edinme gibi yetilerin geliştirilmesi önem taşımaktadır. Öte yandan, teknolojik yetiler bağlamında terim veritabanlarının yönetime yönelik yetilerin kazandırılmasının gerekliliğine değinmektedir (2007:173-174).

Terimbilim alanın özerk yapısını göz önünde tutarak, Mathieu Guidère terimbilimin çevirmen için “temel ve tamamlayıcı bir araç” olduğunu belirtmektedir. Uzmanlık alanında çevirmen, bir terimin anlamını araştırırken, bir terimi seçerken terimbilim alanından yararlanmaktadır. Bu bağlamda, uzmanlık alanlarında çeviri çalışmalarında terimbilim alanında sağlam bir temel ve çevirmene yardımcı olacak terim veritabanlarını, terminolojik araçları iyi tanımak önemlidir (2016: 144).

Terimbilim Eğitimi ve Terimbilim Yaklaşımları

Terimbilim eğitimine ve terimbilim dersinin kurgulanmasına yönelik olarak farklı profiller dikkate alınarak yürütülmüş bazı çalışmalar göze çarpmaktadır (Parc, 1997; Resche, 1997; Soffritti ve diğ., 1997; Picht & Acuña Partal, 1997; Frérot, 2018; Brisson, 2019). Çeviriye yönelik terimbilim ders programının oluşturulması kapsamında, öncelikli olarak terimbilim yaklaşımlarını ele almak yerinde olacaktır.

Terimbilim alanının temellerini, 1931 yılında Avusturyalı mühendis Eugen Wüster elektroteknik alanında uluslararası dil standardizasyonu konulu doktora teziyle atmıştır. Wüster'in öncelikli hedefi, bilim ve teknik alanlarında iletişimde belirsizliği ortadan kaldırmak, uzmanlık alanlarında iletişimi kolaylaştırmaktır. Wüster'in terimbilim alanındaki kuramsal çalışmaları 1960'lı yıllara dayanmaktadır; *Genel Terimbilim Kuramı* ya da *Klasik Kuram* olarak adlandırılan yaklaşımında kavram ve kavramlararası ilişkiler merkezde yer almaktadır. Buna göre, başlangıç noktası olarak kavramı kullanan ve terimi kavramın dilsel gerçekleştirimi olarak ele alan *adbilimsel* bakış açısı benimsenmektedir (L'Homme, 2004: 26). Söz konusu kurama göre sınırları belirli olan kavramlar net bir şekilde tanımlanabilmektedir, terim ve kavram arasında çift yönlü *gönderimli (biunivoque)* bir ilişki vardır, ayrıca terimler ve kavramlar *eşsüremlili* bir bakış açısıyla incelenmektedir (Temmerman, 2000: 5). Wüster'in terimbilim çalışmaları terminolojik standartlaşmaya dayanmaktadır. Wüster, terimbilim alanına bilimsel kimliğini kazandırırken, alanın kuramsal kimliğini kazanmasında da önemli rol oynamıştır².

Genel Terimbilim Kuramının savunduğu, kavramdan hareketle terimi değerlendiren bakış açısında terimler gerçek kullanım ortamları olan bağlamsal boyutta değerlendirilmemektedir. Söz konusu kuram en büyük eleştiriyi, "*terimin uzmanlık alanı metinlerinde incelenmesiyle ortaya çıkan bir dizi soru karşısında sessiz kalması*" (L'Homme 2004: 29) nedeniyle almaktadır. İşlevsel boyutta, terimleri kullanıldıkları bağlamsal boyutta değerlendirmenin gerekliliğiyle 1990'lı yıllardan itibaren terimbilim alanında yeni yaklaşımlar kendini göstermeye başlamıştır.

Bu bağlamda, Fransa'da *Metinsel Terimbilim* (Bourigault&Slodzian, 1999) çalışmaları dikkat çekmeye başlamıştır. Bütüncü analizine dayanan bu yaklaşımda terimler söylem boyutunda maruz kaldıkları birçok faktör dikkate alınarak bağlam içinde değerlendirilmektedir. Terime metinden hareketle ulaşılmaktadır, bütüncü analizi sonucunda terim tanımlanmaktadır. Günümüzde, kurumlarda ve şirketlerde çokdilliliğe duyulan gereksinimin, çokdilliliğe verilen önemin artmasıyla metinlerin birçok farklı dile çevirisi ve farklı dillerde yaygınlaştırılması konusu gündeme gelmiştir. Bu durumda, terminoloji çalışmaları metin boyutunda yürütüldüğünden terminolojilerin oluşturulmasında metinsel bütüncülerin analizi önem kazanmıştır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte, terim işleme araçlarındaki, bütüncü analiz yazılımlarındaki artışla terimler yüksek sayıda metin içinde değerlendirilebilmektedir. Bu teknolojik açılımla metinsel terimbilimin yöntemsel temelleri de yenilenmektedir (Frérot, 2018: 34).

Terimleri gerçek kullanım ortamları olan söylem boyutunda ele alan bir diğer yaklaşım olan *Toplumterimbilim* (Gaudin, 1993; 2003) ise terimleri sosyal ve tarihsel bağlamda maruz kaldıkları unsurlarla tanımlamaktadır. İleşimsel *Terimbilim* (Cabré, 2000) terimi, "*uzmanlık alanı bilgi birimleri*" olarak nitelendirmektedir. *Toplumbilişsel terimbilim* (Temmerman, 2000) farklı terminolojik kullanımları ve terimlerin artsüremlili boyutunu

incelemektedir. *Sözlük-anlambilim* yaklaşımında (L’Homme, 2004) ise terim, anlamı bir uzmanlık alanına göre belirlenen sözlüksel birimdir.

Çeviriye yönelik olarak kurgulanacak terimbilim dersleri bağlamında, 1991 yılında İspanya’da düzenlenen I. Terimbilim Eğitimi Kolokyumunda, terimbilim ders içeriğinin nasıl oluşturulabileceğine yönelik bir öneri sunulmuştur (Gallardo&Sanchez 1992: 294–300; akt. Martinez&Benitez, 2011: 91). Ancak, söz konusu önerinin çeviri eğitiminin gereksinimlerini karşılayıp karşılamadığı tartışma yaratmıştır, çünkü söz konusu öneride Wüster’in savunduğu *Genel Terimbilim Kuramı*’nın yoğun etkisi gözlemlenmektedir. Terimleri söylem boyutunda değerlendirmeyen söz konusu yaklaşımın tek başına çevirmenlerin gereksinimlerini karşılaması mümkün değildir. Bu durum, yaklaşık on yıl sonra yine İspanya’da düzenlenen II. Terimbilim Eğitimi Kolokyumunda ele alınarak, terimbilim ders içeriğinin farklı profillerin gereksinimlerini göz önüne alarak güncellenmesinin gerekliliği (Alcina, 2003; Cabré ve diğ., 2003; Cámara, 2003; Gómez, 2003) üzerinde durulmuştur (Martinez&Benitez, 2011: 91).

Çevirmen, uzmanlık alanlarında yürüttüğü çalışmalarda, terminolojik birimlere, onların söylem boyutundaki anlamlarına ve erek dildeki olası karşılıklarına aşına olmasından dolayı zorlanabilmektedir. Çevirmenin güvenilir terminolojik kaynaklara ulaşamaması, çeviri sorunlarına çözüm bulabilmesi için, kendisinin bilgi yönetimi ve terminoloji yönetimi becerilerini kazanmasını gerekli kılmaktadır. Bu noktada, Silvia Montero Martinez ve Pamela Faber Benitez (2011), çevirmenin terminolojik boyutta geliştirmesi gereken stratejileri şöyle sıralar (2011: 93);

- *Söylem boyutunda yer bulan uzmanlık alanına yönelik kavramların belirlenmesi ve edinimi,*
- *Bilgi kaynaklarına danışılması, bilgi kaynaklarının değerlendirilmesi ve ayrıntılandırılması,*
- *Uzmanlık alanlarındaki kavramlara dayanan dillerarası ilişkilerin tanınması,*
- *Bilginin yönetimi ve sonraki çevirilerde yeniden kullanılması.*

Çeviribilim bağlamında, terimler gerçek kullanım ortamı olan metin boyutunda değerlendirilmelidir, kavramsal bakış açısından hareketle uzmanlık alanlarındaki terminolojik standartlaşmaya yönelik çalışmalara çeviri alanında gereksinim duyulmamaktadır; “*terimlerin standartlaştırılması çevirmenin işi değildir, çevirmenin işi daha ziyade, alanın uzmanlarının kullandığı terimleri kullanarak kusursuz metinler yaratmaktır*” (Martinez&Benitez, 2011: 95).

Pilar Sánchez-Gijón ve diğ. (2011: 109) çeviri eğitimi çerçevesinde sunulması gereken terimbilim eğitiminin öğrenim hedeflerini şöyle belirtmektedir;

- *Terminolojik çalışmayı anlamak ve yürütmek için gerekli kavramsal bilginin edinilmesi,*
- *Sistematik bir terminolojik çalışma yürütmek için gerekli yöntemsel becerilerin edinilmesi,*

- *Belirli terminolojik sorunların çözülmesi için gerekli yönetsel becerilerin edinilmesi.*

Çeviriye yönelik terimbilim dersi bağlamında, Fanny Brisson (2019) çevirmenin terminolojik yetilerinin ne olması gerektiğini sorguladığı yüksek lisans tezinde; alan araştırması, belge taraması, terimlerin belirlenmesi, terimlerin karşılıklarının erek dilde bulunması, terim karşılıklarının onaylanması, erek dilde uygun frazeolojilerin bulunması, terminolojik kaynakların oluşturulması gibi yetilerin kazandırılmasının gerektiğini vurgulamaktadır.

Terimbilim Dersinin Kurgulanması

MTF1152 kodlu Terimbilim dersi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fransızca Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalının eğitim programında 2. yarıyılta zorunlu ders olarak yer almaktadır. Bologna Süreci kapsamında, Terimbilim dersinin amacı, içeriği, öğrenim çıktıları, haftalık konuları, değerlendirme sistemi ve AKTS (Avrupa Kredi Transfer ve Toplama Sistemi) iş yükü belirlenmiştir. Buna göre dersin amacı, terimbilimin araştırma yöntem ve tekniklerini öğretmek uzmanlık alanlarında çeviriye temel oluşturmaktır. Bu bağlamda EMT Programının çeviri yetileri kapsamında belirtilen, alan araştırmasını doğru bir şekilde gerçekleştirmek, doğru bilgiyi bulmak, terminolojik araştırma stratejilerini geliştirmek, gerekli yazılımlardan yararlanabilmek gibi bileşenler ders kapsamında ele alınmaktadır.

Çeviriye odaklı terimbilim dersinin oluşturulmasına yönelik çalışmalar da (Martinez&Benitez, 2011; Sánchez-Gijón ve diğ., 2011; Brisson, 2019) Terimbilim dersinin kurgulanmasında yol gösterici olmaktadır. Ders; terim çalışmalarını anlamak ve yürütmek için kavramsal bilginin aktarılmasına ve sistematik bir terim çalışması yürütmek için yönetsel becerilerin kazandırılmasına yönelik olarak düşünülmektedir. Buna göre, MTF1152 kodlu Terimbilim dersinin, öğrenim çıktıkları şu şekilde oluşturulmuştur;

- Terimbilimin bilimsel kimliği ve uygulama alanları hakkında bilgi sahibi olmak,
- Terim türleri, terim-alan bağlantısı hakkında bilgi sahibi olmak,
- Farklı alanlara ait metinlerde terimleri bularak, terimlere yönelik araştırma yapma becerisi kazanmak,
- Terimlere yönelik güncellenebilir terim fişleri hazırlama becerisi kazanmak,
- Belirli bir uzmanlık alanında dokümantasyon çalışmasına, terim araştırmasına ve terim fişi hazırlanmasına dayanan proje tabanlı çalışma becerisi kazanmak.

Terimbilim dersinin ilk haftasında, terimbilim alanının çeviri çalışmalarındaki önemi ele alınarak öğrencilere terimbilim çeviribilim ilişkiseliliği konusunda farkındalık kazandırılmaktadır. Dersin ikinci ve üçüncü haftalarında ise, terimbilim alanını tanımak ve anlamak amacıyla alanın temel kavramlarına ve terimbilim kuramlarına değinilmektedir. Dördüncü hafta itibarıyla, öğrenciye terimlerin metin içerisinde değerlendirilebilmesine

yönelik bilgiler kazandırılmaya çalışılmaktadır. Beşinci hafta, belirli bir uzmanlık alanındaki metinde terimler incelenerek *metinsel terimbilim* bakış açısı öğrenciye aktarılmaya çalışılmaktadır. Altınca hafta, terim çalışmalarının nasıl yürütülebileceğine değinilmektedir. Bu noktada öğrenciler tek dilli, çift dilli veya çok dilli terim çalışmalarıyla tanışmakta ve terim veritabanlarını incelemektedir. Ayrıca, çeviriye yönelik olarak yürütülen anlık terim çalışmaları ve belirli bir uzmanlık alanında terimce oluşturmaya yönelik sistematik çalışmalar tartışılmaktadır. Sekizinci hafta itibariyle, *metinsel terimbilim* çalışmalarını temel alarak belirli bir alana yönelik belge tarama ve belge toplama çalışmaları ele alınmaktadır. Sonraki derslerde, terimlerin sistemli bir şekilde nasıl depolanabileceği konusu ve gereksinime uygun terim fişi hazırlanması öğretilmektedir. (bkz. Tablo1).

Hafta	Konular
1.	Terimbilimin alanlararası doğası Terimbilimin çevri çalışmalarındaki önemi
2.	Terimbilimin temel kavramları: terim, terimbilim, terminografi, terminolog
3.	Terimbilimin tarihsel gelişimi Genel Terimbilim Kuramı Terimbilimde yeni yaklaşımlar
4.	Uzmanlık alanı metinlerinde terim <ul style="list-style-type: none"> • Terimleri metin içerisinde nasıl belirleyebiliriz? • Terim çalışmalarında alanın önemi • Terim / Sözcük • Terim türleri
5.	Uygulama: Bir uzmanlık alanına ait metinde terim çalışması
6.	<ul style="list-style-type: none"> • Terim çalışmalarında alanın belirlenmesi • Tek dilli / çift dilli / çok dilli terim çalışmaları • Anlık / Sistematik terim araştırmaları
7.	Uygulama: Bir uzmanlık alanına ait metinde terim çalışması Terim veritabanlarından örnekler (<i>Grand Dictionnaire Terminologique, IATE vb.</i>)
8.	Ara sınav
9.	Terimbilimde dokümantasyon çalışmaları Terimbilim projesi hakkında bilgi verilmesi
10.	Alan ağaçlandırması Terminolojik veriler Terim fişi
11.	Terim fişi

12.	Uygulama: Bir uzmanlık alanında dokümantasyon çalışması yapılması, terimlerin belirlenmesi, terim fişlerinin hazırlanması
13.	Terimbilim projesinin detayları, proje hakkında soruların tartışılması
14.	Final: Terimbilim projesi sunumları
15.	Final: Terimbilim projesi sunumları

Tablo 1: MTF1152 Terimbilim dersi öğrenim planı

MTF1152 kodlu Terimbilim dersi kapsamında her öğrenci final sınavı olarak değerlendirilen bir uygulamalı çalışma gerçekleştirmektedir. Terimbilim projesi olarak adlandırılan bu çalışmayla, her öğrenci kendisinin seçtiği bir uzmanlık alanına yönelik bütüncü oluşturmakta, bütüncesinden hareketle alanın temel terimlerini belirleyerek, bu terimlerin terim fişlerini hazırlamaktadır. Böylelikle öğrenciler, terimleri bütüncü bağlamında metin içerisinde değerlendiren *metinsel terimbilimin* basamaklarını deneyimlemektedirler. Aşağıda yer alan proje basamakları öğrencilerle ara sınavdan sonra paylaşılmaktadır;

- Bir uzmanlık alanı seçin.
- Bu uzmanlık alanını araştırın.
- Bu alana yönelik Türkçe ve Fransızca belge araştırması yapın, belgelerinizin güvenilir bir kaynaktan olmasına ve çeviri olmamasına dikkat edin. Alanın terimlerine, topladığınız bu belgelerle oluşturduğunuz bütünceden ulaşacağınızdan bu aşamada çok sayıda güvenilir belge toplamak önemli.
- Alanın ağaçlandırmasını yapın.
- 3. aşamada oluşturduğunuz çift dilli bütünceden hareketle alanın en temel 10 Türkçe, 10 Fransızca terimini belirleyin.
- Bu 20 terim için Excell programında terminolojik verilerin yer aldığı terim fişi hazırlayın.
- Bütüncenizi ve terim fişlerini oluştururken kullandığınız kaynakları kaynakçada belirtmeyi unutmayın.

Uzmanlık alanlarında çeviri kapsamında, zaman kısıtından dolayı ağırlıklı olarak, kısa sürede kaynak dilde terimi belirlemek ve hedef dilde karşılığını bulmaya yönelik anlık terim çalışmaları yürütülmektedir. Ders kapsamında yürütülen terimbilim projesiyle, her öğrenci belirli bir uzmanlık alanında terimce oluşturmaya yönelik olarak yürütülen sistematik terimbilim çalışmasını deneyimlemektedir. Böylelikle, öğrenciler belirli bir uzmanlık alanında kendi küçük terim veritabanlarını oluşturmaktadır. Öğrenciler, söz konusu veritabanlarından çeviri derslerinde veya çeviri çalışmalarında yararlanabilmektedir. Söz konusu veritabanları, sonraki dönemlerde aynı alanda ya da farklı alanlarda zenginleştirilebilmektedir.

Sonuç

Yıldız Teknik Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fransızca Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalında MTF1152 kodlu Terimbilim ders içeriği, çeviriye yönelik terimbilim dersine bir model olarak sunulmuştur. Çeviri yetileri (Gouadec, 2007; Pym, 2009; Gambier, 2009) bağlamında kazanılması gereken temel terminolojik yetilerden hareketle, ders kapsamında, öğrencilere belirli bir uzmanlık alanında araştırma becerisi, dokümantasyon çalışmasını gerçekleştirme becerisi, kaynak dilde terim belirleme ve erek dilde uygun terim karşılığını bulma becerisi, terimlere yönelik terminolojik verileri terim fişlerinde depolayarak terim veritabanları oluşturma becerisi kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Ders kapsamında, terimbilime yönelik kavramsal bilgiler ve uygulamaya yönelik yöntemsel bilgiler eş zamanlı bir şekilde yürütülmektedir. Sánchez-Gijón ve diğ.'nin (2011) belirttiği gibi, çeviri odaklı terimbilim eğitiminde, kavramsal bilginin aktarımı terminolojik çalışmayı anlamak ve yürütmek için, yöntemsel becerilerin kazandırılması ise sistematik bir terminolojik çalışma yürütebilmek için önemlidir. Çeviriye yönelik terminolojik yetilerin kazandırılabilmesi amacıyla, terimi gerçek kullanım ortamı olan metinsel bütünceler bağlamında değerlendiren *metinsel terimbilim* yaklaşımından ders kapsamında yararlanılmaktadır.

Öğrenciler, ders kapsamında edindikleri bilgi ve becerileri deneyimledikleri Terimbilim projesinde metinsel bütünceden hareketle terim çalışması gerçekleştirerek *metinsel terimbilim* yaklaşımını uygulamaktadır. Terimbilim projesi olarak adlandırılan uygulamalı çalışma, çeviriye yönelik terminolojik yetilerin bileşenlerini barındırmaktadır. Öğrenci, yürüttüğü Terimbilim projesiyle *metinsel terimbilim* yaklaşımını temel alan terimbilim çalışmasının basamaklarını deneyimlemektedir. Bu uygulamalı çalışmayla aktif bir konuma taşınan, bilgiyi işbirliğiyle üreten öğrencinin "*güçlenmesinden*" (Király, 2000) bahsetmek mümkündür.

Söz konusu dersin devamı olarak "*Terimbilim Uygulamaları ve Teknolojik Açılımlar*" başlıklı bir ders kurgulanmasını önermek yerinde olacaktır. Bu ders kapsamında, terminoloji yönetimine, bütüncü analizine yönelik yazılımlar hakkında gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması önemlidir. Çeviriye yönelik terimbilim derslerinin, gerçek proje tabanlı dersler olarak yürütülmesi de önerilebilir. Böylelikle, öğrenciler gerçek çeviri projeleri veya terimbilim projeleri kapsamında piyasa koşullarını yakından tanıma olanağı bulacaktır.

NOTLAR

- 1 Aksî belirtilmediği sürece çeviriler tarafımdan yapılmıştır.
- 2 Wüster, Uluslararası Standartlar Örgütü ISO bünyesinde terimbilim çalışmalarını yürüten Teknik Komite 37'nin (TC37) 1952-1971 yılları arasında sekreterliğini yapmıştır, ayrıca 1971 yılında Uluslararası Terimbilim Bilgi Merkezi INFOTERM'i kurmuştur.

KAYNAKÇA

1. Alcina Caudet, Amparo, “La programación de objetivos didácticos en Terminótica atendiendo a las nuevas herramientas y recursos” in Gallardo San Salvador, N. (ed.), *Terminología y traducción: un bosquejo de su evolución. Actas II Coloquio Internacional sobre Enseñanza de la Terminología*, Granada: Atrio, 2003, 79–90.
2. Bourigault, Didier&Slodzian, Monique, “Pour une terminologie textuelle”, in *Terminologies nouvelles*, 19, 1999, 29-32.
3. Brisson, Fanny, Les compétences terminologiques du traducteur : pistes de réflexion pour un enseignement de la terminologie à l’usage de futurs traducteurs, Yüksek Lisans Tezi, 05.01.2022 tarihinde <https://termcoord.eu/wp-content/uploads/2019/10/MEMOIRE-FANNY-BRISON-31-08-19.pdf> adresinden erişildi.
4. Cabré, Maria Teresa, “Elements for a Theory of Terminology: towards an alternative paradigm”, in *Terminology*, 6: 1, 2000, 35-57.
5. Cabré, Maria Teresa & Estopá, Rosa & Freixa, Judit & Lorente, Mercè & Mari, Jaime & Tebé, Carles, “La enseñanza de la Terminología en la traducción especializada: Nuevas propuestas para viejos problemas.” in Gallardo San Salvador, N. (ed.). *Terminología y traducción: un bosquejo de su evolución. Actas II Coloquio Internacional sobre Enseñanza de la Terminología*, Granada: Atrio, 2003 177–130.
6. Cámara, Elvira, “El papel de la terminología en las asignaturas de traducción especializada científica y técnica”, in Gallardo San Salvador, N. (ed.) *Terminología y traducción: un bosquejo de su evolución. Actas II Coloquio Internacional sobre Enseñanza de la Terminología*, Granada: Atrio, 2003, 205–212.
7. EMT (European Master’s in Translation), Référentiel de compétences, 2017, 05.01.2022 tarihinde https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/emt_competence_fwk_2017_fr_web.pdf adresinden erişildi.
8. Frérot, Cécile, “Enseignement de la terminologie appliquée à une formation universitaire professionnalisante : illustration d’une collaboration avec l’Organisation Mondiale de la Propriété Intellectuelle”, 2018, 05.01.2002 tarihinde <http://cehum.ilch.uminho.pt/myriades/static/volumes/4-3.pdf> adresinden erişildi.
9. Gallardo San Salvador, Natividad & Sánchez, Dolores (eds.) *La enseñanza de la Terminología: Actas del Coloquio Iberoamericano sobre Enseñanza de la Terminología: Seminario sobre programa de los cursos de Terminología en la Licenciatura de Traducción e Interpretación en España. Granada, Spain, June 1991*, Granada: Escuela Universitaria de Traductores e Intérpretes, 1992.
10. Gambier, Yves, “Compétences pour les traducteurs professionnels, experts en communication multilingue et multimédia”, 2009, 05.01.2022 tarihinde https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/emt_competences_translators_fr.pdf adresinden erişildi.
11. Gaudin, François, *Pour une socioterminologie, des problèmes sémantiques aux pratiques universelles*, Publications de l’Université de Rouen, Rouen, 1993.
12. Gaudin, François, *Socioterminologie. Une approche sociolinguistique de la terminologie*, De Boeck/Duculot, Bruxelles, 2003.
13. Gómez Sánchez, Alicia Fátima, “La enseñanza de la terminología enfocada a la interpretación.” In Gallardo San Salvador, N. (ed.). *Terminología y traducción: un bosquejo de su evolución. Actas II Coloquio Internacional sobre Enseñanza de la Terminología*, Granada: Atrio, 2003, 131–142.

14. Gouadec, Daniel, *Profession: traducteur*, La Maison du dictionnaire, Paris, 2002.
15. Gouadec, Daniel, "Traduction/traducteur technique: marchés, enjeux, compétences", in Lavaul-Olléon, Elisabeth. (ed.), *Traduction spécialisée: pratiques, théories, formations*, Bern, Peter Lang, 2007, 165-178.
16. Guidère, Mathieu, *Introduction à la traductologie. Penser la traduction : hier, aujourd'hui, demain* (3e édition), Collection TRADUCTO, De Boeck Supérieur, Bruxelles, 2016.
17. Kiraly, Don, *A Social Constructivist Approach to Translator Education. Empowerment from Theory to Practice*, Routledge, London and New York, 2000.
- 18 L'Homme, Marie-Claude, *La terminologie: principes et techniques*, Les Presses de l'Université de Montréal, 2004.
19. Martinez, Silvia Montero & Benitez, Pamela Faber, "Terminological competence in translation", in Alcina, Amparo (ed.), *Teaching and Learning Terminology-New strategies and methods*, John Benjamin Publishing, Amsterdam/Philadelphia, 2011, 89-105.
20. Parc, Françoise, "Évolution d'une formation en milieu de travail", in *Terminologies Nouvelles: Terminologie et formation*, 17, 1997, 35-36.
21. Picht, Heribert & Acuña Partal, Carmen, "Aspects of Terminology Training", in Wright, Sue Ellen and Budin, Gerhard (eds.), *Handbook of Terminology Management. Basic Aspects of Terminology Management*, John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia, 1997, 305-321.
22. Pym, Anthony, "Translator Training", 2009, 05.01.2022 tarihinde https://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/training/2009_translator_training.pdf adresinden erişildi.
23. Resche, Catherine, "Terminologie et phraséologie comparées: un moyen et non une fin pour l'enseignement dans le secteur Lansad", in *Terminologies Nouvelles: Terminologie et formation*, 17, 1997, 37-42.
24. Sanchez-Gijon, Pilar & Aguilar-Amat, Anna & Mesa-Lao, Bartolomé & Solé, Marta Pahisa, "Applying terminology knowledge to translation, Problem-based learning for a degree in translation and interpreting", in Alcina, Amparo (ed.), *Teaching and Learning Terminology-New strategies and methods*, John Benjamin Publishing, Amsterdam/Philadelphia, 2011, 107-119.
25. Soffritti, Marcello & Bertaccini, Franco & Cortesi, Claudia, "L'icone dans la fiche terminologique: un nouveau point de départ?", in *Terminologies Nouvelles: Terminologie et formation*, 17, 1997, 43-48.
26. Temmerman, Rita, *Towards New Ways of Terminology Description : The Sociocognitive-Approach*, John Benjamin Publishing, Amsterdam/Philadelphia, 2000.